

Imenstvo preklicnega reda.

Dr. Francé Goršič:

Preklicni red ali red o preklicu imenujemo cesarski ukaz z dne 28. junija 1916, št. 207 drž. zak. (Entmündigungsordnung). O tem Hohenburgerjevem zakonu in vobče o Hohenburgerjevem zakonodajstvu naši strokovnjaki do sedaj sploh še ničesar niso pisali. Vojni zakoni so uvedli precej novih pojmov, primeroma pa nobeden ni donesel toliko novosti, nego preklicni red, ki je neobširen ukaz s samo 74 paragrafi, ki pa je njih vsebina popolnoma nova snov. Razen prevoda v slovenskem izdanju državnega zakonika nimamo še nobenega drugega. Moj sestavek je zato nehotna, vsaj izprva nenameravana kritika uradnega prevoda, ki je oziroma ki naj bi bil za sodno rabo obvezen. Takozvana divja praksa je tudi v preklicnem redu svobodno obavila svoje delo in kaže se, da je blizu čas, ako pojde praksa dalje po tem potu, da bo uradno treba izreči, da imenstvo državnega zakonika nikogar več ne veže. Ravno zaradi nestalnosti imen potrebujemo nujno nove slovenske pravne terminologije, kateri naj služi ta sestavek kot donesek h gradivu imenstva v nepravdnem postopku.

Uredniku državnega zakonika moram predvsem za veliko zaslugo zapisati, da je sprejel za pojem Entmündigung nazivalo preklic. V začetku je bilo jasno, da stari izraz »pod skrbstvo dajati« ne bo mogel veljati tudi za »entmündigen«, in da mora ta pojem dobiti novo ime, prvič zato, ker je od starega pojmovanja zelo različen in potlej še, ker smo potrebovali en sam samostalniik za novi tehnični terminus. Z glagolskim opisovanjem ne bi mogli izhajati. Je vse zaman, kolikor osnovnih pojmov je, toliko terminov mora biti v vsaki stroki prav tako tudi v pravništvu. Na pojmu »preklic« je zgrajen ves novi sestav tega ukaza. Zato je treba temu pojmu posebnega imena. Nevarnost je bila velika, da nas presenetijo po znanem obrazcu: obrezuspešiti = vereiteln in po sličnih novih tvorbah s kakim nestvorom, in našli so se, ki so poredno ugibali, ali bomo pisali »obrezpraviti«, »onesamosvojiti«, »onesamopraviti« ali pa »razupravičiti«. Tej nevarnosti se je uradni prevajalec srečno ognil s tem, da je sprejel besedo preklicati (k o g a), ki jo je narod ponekod menda že od davnih časov rabil za »Verhängung der Kuratel.« V pravnem imenstvu to označilo ni bilo nikjer potrjeno. Pravniki so ga imeli za gorenjski lokalizem in ga niso imeli v čislih. Pleteršnik navaja za preklicati, -kličem vb. pf. naslednje pomene: 1.) durchrufen (p. kaj po vsej hiši), [Cigale]; ausrufen (p. nočne ure) [Murko]; verlautbaren [slišala in zapisala Caf v Halozah in Pleteršnik na južnovzhodnem Štajerskem]; jemanden unter Kuratel setzen (preklicati koga), [Svetčev

rokopis]; ächten [Cigale]; in den Bann tun, [Cigale]; potem še preklican = verdammt, verwünscht (preklicana igra!) [Cigale]; verrufen (hudo preklicana ženska), [Svetčev rokopis]; 2.) widerrufen (p. povelje), [Cigale]; aufheben (p. postavo) [Cigale], drž. zak.; abrufen, verrufen (p. denar), [Cigale in Caf]; verbieten, untersagen, [Cigale]. — Preklic, klica, m. je 1.) der Widerruf, die Ungültigkeitserklärung (velja do preklica), [Cigale, Janežič, Miklošič, novejše knjištvo]; 2.) die Verlautbarung, [južnovzhodni del slov. Štajerskega]; 3.) der Bannfluch, [Cigale]; in den Bann tun: v preklic dajati [Zalokarjev rokopis]. — Preklicanje, n. je 1.) die Widerrufung; 2.) die Ächtung, die Anathemisierung, der Bann [Cigale]; 3.) = oklicanje, die Verlautbarung, [južnovzhodno Štajersko]. — »Unter Kuratel stellen«, ta pomen glagola »preklicati« je zabeležil Svetec, ki je največ gradiva nabral okoli Kamnika in Litije. Najbližji temu pomenu je pomen »ächten, in den Baum tun«, ki ga navaja Cigale. Tema dvema pomenoma najbolj soroden je pomen »oklicati« (verlautbaren), vendar pa je gotovo, da je prvotna oblika našega glagola: pre-klicati, ne pa morda oblika: *preoklicati. Dva momenta sta važna v besedi preklicati. Glagol klicati znači, da je treba stvar javno izvršiti. Zato govore ljudje, da so koga »pri sodišču preklicali«, »pred cerkvijo preklicali«, »na občini preklicali«, skratka krajevnim navadam ustrezna objava je poglavitni znak, ki je povzročil, da na južnovzhodnem Štajerskem prevladuje pomen: preklicati = verlautbaren. Potlej je še znak, ki tiči v predponi pre-, ki znači tukaj pre-m-e-m-b-o, Umänderung, primeri prekrstiti, umtaufen. Z oklicanjem se državljani izpremeni v zavrženca, ki nima nobenih pravic (ächten, in den Bann tun); z oklicem mu vzamejo upravo njegovega imetja ali mu jo vsaj utesnijo (entmündigen, unter Kuratel bringen). Z nazivom »preklic« je po mojih mislih prelagatelj popolnoma pogodil pravni pojem. Naziv je tudi iz naroda. Zdi se mi, kakor da bi bil že zdavnaj pripravljen čakal nemške »Entmündigung«. To nič ne de, da ni bil že prej v pisnem oz. pravnem besedju. Zato bi se motil, kdor bi mislil, da ga drugod niso poznali nego na Gorenjskem. Protidokaz so že gornji primeri, a tudi sam lahko trdim, da sem v praksi na Dolenjskem in Notranjskem z ljudmi govoril, ki so to »gorenjsko« reklo poznali in ga na sodišču včasih tudi rabili. Naziv se je čudovito hitro (izza 1. septembra 1916) udomačil, kolikor vem, v vseh delih domovine in brez težav. Če bi kdo le še hotel kaj prigovarjati, naj pove boljše nazivalo od preklica!

V občnih določilih (§ 1) beremo, kdo more biti popolnoma (vollkommen) ali omejeno (beschränkt) preklican. Prvo ime se v praksi pravilno rabi, drugo pa ne, marveč nekateri ga poskušajo nadomeščati z nazivi »delno« in »delovito«. Kar gotovo je, da je nemški izvirnik svojo besedo »beschränkt« postavil semkaj, da bi bila soznačna za »begrenzt«. Ta beseda je torej prav predstavljena, ako jo posloveniš z glagolom »omejiti«. Zato ni umevno, da so ponekod pravilni naziv zavrgli in ga nadome-

stili z besedo, ki odgovarja nemški besedi »teilweise«. Zakon nikjer ne govori o tem, da je preklic kdaj »deloma« izreči, on marveč določa, da se morejo omejeno preklicati tisti polnoletni grajani, ki sicer niso nesposobni, da bi oskrbovali svoje stvari, toda da bi pravilno oskrbovali svoje stvari, v ta namen jim je umobolnim ali slaboumnim potreben pomočnik. Po tem sodilu je njih zmožnost ravnanja splošno omejena, ne parcialno utesnjena. Pomočnik ne posluje »deloma«, ampak ima slovom določbe § 4. preklicnega reda pravice in dolžnosti variha; skrbstveno sodišče mu more naprtiti celo ukrepanje o tem, kar si preklicanec s svojo pridnostjo pridobi, ker je letá enak doraslemu mladoletniku. Popolni preklicanec pa je enak otroku, ki še ni dovršil 7. leta. Ta razlika je, in lahko trdim, da pristaši »delovitega« preklica niso poniknili v duhá zakona. Taka mena izrazov pač ni dopustna, ker je kratkomalo lahkomi-selno kvarjenje pravniškega jezika. Ta primer ni osamljen. Takšno boljšanje jezika mora prenehati. Vsak slovenski pravnik je toliko časa dolžan rabiti oznamenilo slovenske izdaje državnega zakonika, dokler se boljši izraz avtentično n. pr. v novi pravni terminologiji ali vsaj v kaki za to stvar sklicani anketi ne ugotovi. »Delovit« preklic je tudi beseda, ki jo je treba iztrebiti.

Vprašanje pa je, ali bi mogli »omejeni« preklic bolje posloveniti in ev. boljši izraz po enem ali drugem poluradnem potu uvesti v uradno nomenklaturu. Še davno pred novim preklicnim redom se mi je v praksi primerilo, da so stranke prišle na sodišče včasih prosit, naj se njihov sorodnik čisto preklič, ker je prišel ob pamet, včasih pa predlagat, naj sodnik pijančljivega gospodarja, ki bi znal v pijanosti vse prodati, malo preklič, ne čisto, ne tako, da bi se ne mogel nič ganiti, ampak le toliko, da bi se domačija ne zapravila. Narod je po svoji pravni prepričanosti terjal nekak »omejeni preklic«. Tega si jaz poprej ne bi bil upal kar gotovo trditi, kakor trdim to sedaj, ko sem se uveril, da je bila moja slutnja pravilna. Jedva eno leto potem, ko je veljal preklicni red, so prišle stranke (Spodnji Tuhinj) na sodišče predlagat, naj se (popolni) preklic nekega vaščana prenaredi v mali preklic, ter so to zahtevo podprle, češ, »smo slišali, da imate sedaj tudi mali preklic«. Menda je ta stvar brez nadaljnega utemeljevanja tako rešena, da se bo treba odločiti za naziva malo preklicati in mali preklic, pa sedanji terminus »omejen« opustiti. Vprašanje je potlej še, kaj nam je storiti s »popolnim preklicem. A priori bi zavrgel nasvet, da je treba ta naziv zamenjati za naziv »veliki preklic«, ker tako nihče ne govori. V antitezi govori narod: preklic — mali preklic, odnosno : čisto preklicati — malo preklicati. Narodu je die vollkommene Entmündigung : preklic, torej enostavna beseda brez prilastka. Jasno pa je, da je tako sedaj, ker se preklicni red še ni dodobra uživel. Ko pride čas potrebe in protistave samostalnikov, bodo naš popolni preklic nazvali za čisti preklic. Za novo pravno terminologijo oz. za prihodnjo prestavo preklicnega reda nasvetujem nomenklaturu:

vollkommen entmündigen: čisto preklicati;
 beschränkt entmündigen: malo preklicati;
 vollkommene Entmündigung: čisti preklic;
 beschränkte Entmündigung: mali preklic.

Preklicni red ima mnogo opredelb in izrazov, ki potekajo iz sodno-zdravniškega imenstva. Za »Irrenpflege, Irrenwesen« z obrazilom — stvo izpeljani naziv blazništvo je izvrsten naziv, ker dobro pogodi skupnost in skupino. — Enako dobro je uradnemu prevajalcu uspela beseda »die Geisteskrankheit«, ki jo je poslovenil: umobolnost. Stvar je bila bolj zamotana, nego bi kdo na prvi pogled mislil. Cigale (1853) se s tem imenom še ni bavil, dasi ima dodatek k hrvaškemu delu tega slovarja: die Geisteskrankheit = nemoč duha (prim. duhonemočnik). Babnik ima naziv: bolezen na umu (pridevnik: bolan na umu). Dr. Homan je v svojo sodnozdravniško terminologijo sprejel samostalnik: duševna bolezen, pa pridevnik: umobolen. Vsak po svoje so se vsi ogibali vprašanja: duhoven, dušen ali duševen? Slovenska izpeljanka od besede duh, duhá, je duhóven (hrv. dúhoven) in Pleteršnik pravi, da ima dva pomena: 1.) = duševen, geistig, Geistes = [Murko, Cigale, Janežič], 2.) geistlich. Vsi vedo, da drugi pomen te besede, pomen »geistlich« tako prevladuje, da bi mogli dvomi nastati, ako bi n. pr. rabil izraz duhóvna preiskava. Nikoli še nisem niti slišal, niti bral o »duhovni« bolezni, tako zelo gredo besedi s pota. Homan navaja takoj za duševno boleznijo nadaljnja imena: dušna zmedenost, dušno delovanje, dušna zrušenost. Sploh se love med besedama dušen in duševen. Dušen, -šna je izpeljanka od duša-, e, in pomeni (Plet.): Seelen-, Geistes-, geistig, in ker prevladuje pomen Seelen-, so se v praksi povečnoma odločili za hrvaško izpeljanko od duše: dûševen (zaradi naglasa glej Breznik, Slovanske besede v slovenščini 1909, str. 20.) Splošno govore in pišejo duševna bolezen, duševna preiskava, seveda pa čestokrat napačno naglašajo. Lahko rečemo, da je duševna bolezen = die geistige Krankheit popolnoma udomačena in da je duševen zmagal nad duhovnim in dušnim. Toda s tem je ugotovljena šele najbolj splošna označba te bolezni v protistavi k telesnim boleznim. Za preklicni red je potreba tudi še imen za dve poglavitni vrsti duševnih bolezni, t. j. za Geisteskrankheit in Geistesschwäche. Tudi za ta dva pojma sta enotna samostalnika potrebna, pa bila zložena, če enovitih ni. Prav je torej, da se je »bolezen na umu« zavrgla in da se je sprejelo ime: umobolnost, ki jo je bilo novo knjištvo (Plet.) že zdavnaj uvedlo. — Precej brezsporna je beseda slaboumnost za »Geistesschwäche« (Babnik, Pleteršnik). Isti naziv ima Homan za »Schwachsinn«, Babnik pa tudi slaboumje, Cigale samo slaboumje. — Blaznost = Wahnsinn je že zdavnaj utrjeno ime (Babnik, Pleteršnik, Homan, Cigale). Babnik navaja še »umobolnost«, ki bo morala sedaj v tem pomenu odpasti. »Norost« (Cigale) velja že dolgo časa za pravi naziv za: Narrheit, enako »prismojenost« za: Verrücktheit. — Največ preglavice je delala beseda

»Blödsinn«. To ti dokaže Babnik, ki ima kar štiri imena, a nobeno ni pravo. »Slaboumnost« in »slaboumje« se morata izločiti ne samo, ker je v preklicnem redu slaboumnost = die Geistesschwäche, ampak tudi zato, ker nazivali že prej nista ustrezali opredelbi pojmovno strogo očrtane duševne hromote. »Topogliavost« pa niti toliko ne velja, ker pomeni le: Schwachköpfigkeit. Ostane še naziv »bedost«, ki je popolnoma zavojen. Neglede na nepravilno tvorbo se mora ta izraz odkloniti, ker pridevnik bedast-, sta, pomenja zgolj: tōricht, dumm. Pravilna tvorba »bedastoča« je die Torheit, Dummheit, isto kar je izpeljanka od bedaka: bedaštvo, bedačija oziroma tudi bedarija (bedariti = dumm reden). Besedo »bedost« iščeš pri Pleteršniku zaman. A zato jo pogosto najdeš v naših uradnih odlokih. Cigale je ni poznal. On ima poleg nazivala »slaboumnost« zelo slično se glasečo besedo »bebest«. Der Blödsinnige mu je »bebec«. Temu imenu ni oporekati, toda oporekati je tvorbi »bebest«. Besede z obrazilom — ost značijo telesne in duševne lastnosti, toda treba je to obrazilo pritakniti pridevnikom. Homan se je menda radi tega odločil za »bebestvo«, ki ga je poleg »bebščine« (Caf od Ravnikarja), ki mu ni ugajala, našel pri Pleteršniku (iz Cafovega gradiva). Vendar pa dvomim tudi o pravilnosti te besede. Pripona — stvo pomenja lastnost enako le pri pridevnikih. Pridevnika pa sta le »beba st« in »beba v«. Urednik državnega zakonika nas je prvi rešil iz teh zadreg s tem, da je uvedel še sicer nikjer zapisano, a živo (notransko, tudi dolenjsko) besedo »beba v o s t«. Hvaležni mu bomo, da je imenstvo duševnih bolezni zares dobro uredil.

Ni mu pa toliko uspel prevod pojma: die Trunksucht = pijančevanje. Ta glagolnik pomenja (po Plet.): das übermässige Zechen, das Saufen, dočim zakon svoj pojem drugače opredeljuje in sicer takó, da je zlorabljanje alkohola iz navade (§ al. 2), torej lastnost. Tudi v nemški pravni terminologiji je ta izraz neologizem, dasi bi se dalo kaj težko določiti, kdaj so ga začeli rabiti. Toliko se lahko trdi, da so poprej razločevali le »die eingealterte Trunkenheit« in »die zufällige Trunkenheit«. Ta dva pojma sta še sedaj potrebna za kazensko pravo. Na tej podlagi je naša najstarejša terminologija iz leta 1853. (Cigale) predstavila: die Trunkenheit = pijanstvo, pijanost, ter je potem ločila : zastarano pijanstvo in pijanstvo po naključbi. Babnik je prav storil, da je za ta pojem opustil pijanstvo in obdržal le pijanost, ker zadošča pravi ta naziv popolnoma, primeri : im Zustande der Trunkenheit = v pijanosti (Babnik), vinska pijanost (Plet. po Cig.). Toda Babnik je to očividno storil zategadelj, da je izraz »pijanstvo« prihranil za »Trunksucht«. K temu imenu je kot drugo ime pristavil »pijančevanje«. Mislim torej, da se ne motim, da je naziv »pijančevanje« za Trunksucht iz Babnika prešel v državni zakonik. A ne smemo naziva »pijanstvo« kar kratko odkloniti, kakor smo odklonili naziv »pijančevanje«. Pijanstvo pomenja (glasom Plet.) : die Sauferei, die Trunksucht n. pr. pijanstvo naj župan odvira (Levstikov rokopis). Toda i Pleteršnik i (menda po njem) dr. Homan v svoji terminologiji nudita za Trunksucht izdaleč boljši naziv pijančljivost (Pleteršnik ga je našel pri

Cigaletu in Janežiču), ki je narejen preko pridevnika *pijančljiv-iva* = dem Trunke ergeben in ki zaradi tega najbolje izraža lastnost. *Pijančevanje* = das Saufen, *pijanec* = Sauffer, *pijanost* = die Trunkenheit, *pijanstvo* = die Sauferei in šele v prenesenem pomenu die Trunksucht, končno : *pijančljivost* = die Trunksucht stoje v istem razmerju med seboj, kakor *zapravljanje* = das Vergeuden, *zapravljenec* = der Verschwender (na Gorenjskem pravijo *zapravljenec* tudi tistemu lahkemu vozu, s katerim kmet semnjari in denar zapravlja), *zapravljenost* = die Verschwendung, *zapravljenstvo* = die Verschwendungerei, ein der Verschwendung ähnliches Gebaren, končno *zapravljivost* = die Verschwendungssucht. Nemški zakoni, i poprejšnji zakoni i sedanji preklicni red govoré zmerom le o »Verschwendung« ne o »Verschwendungssucht«, a vzlic temu smo mi že v dobi pred preklicnim redom govorili o skrbstvu zaradi *zapravljivosti*, in sedaj ima preklicni red tudi preklic zaradi *zapravljivosti*. Vsekako je to ime točnejše od nemškega izvirnika. Udomačilo se je tako, da smo pisnem jeziku nazive »zapravljenec«, »zapravljenka« in ostale izpeljanke iz njih že zdavnaj dokočno zamenili za nazive »zapravljivec«, »zapravljivka« itd. Zato me je osupnilo, da je urednik državnega zakonika zavrgel Homan-Pletršnikov pravilni naslov *pijančljivost* in ga nadomestil — ne z nazivom *pijanstvo*, ki bi bil še tudi ustrezen — ampak z neustreznim nazivom »pijančevanje«. Grajan se ne prekličé zaradi *zapravljanja* in *pijančevanja*, marveč zaradi *zapravljivosti* in *pijančljivosti*. Predlagam za Trunksucht naziva: v prvi vrsti *pijančljivost*, potem *pijanstvo*. — Glagolnik *pijančevanje* je urednika zapeljal, da je v prihodnji besedi brez potrebe zapisal okornejši glagolnik »zlorabljanje živčnih strupov« mesto bolj prožnega, sicer novoknjižnega a popolnoma udomačenega samostalnika: *zloraba živčnih strupov* = der Missbrauch von Nervengiften.

Ako so pogoji za preklic zaradi *pijančljivosti* ali *zlorabe živčnih strupov*, pa je po presledku celotne obravnave pričakovati, da se bo poboljšal, ki ga je preklicati, more sodišče končno veljavni sklep odložiti ter določiti primeren *odlog za poboljšanje* = die Bewährungsfrist. Drž. zakonik je ta terminus presplošno prestavil: »rok, da se to pokaže«. Ta rok, ta pojem mora dobiti svoje ime, inace bi morali v danem primeru obširno razlagati, kaj prav za prav menimo. Kaže se, da bi kmet vprašal, koliko da so dali pijanemu odloga za poboljšanje. Besedilo (§ 36.) navaja, da more sodnik ta *odlog* spojiti s tem, da se ima dotičnik najmanj 6 največ 12 mesecev zdraviti v »zavodu za odvado«. Glagolnik »poboljšanje« je popolnoma udomačen. Predlagam torej, da rečemo za Bewährungsfrist: *odlog za poboljšanje*, ki ga vsak točno in popolnoma razume. — »Davon abhängig machen« pa prestavljavec pač ne bi smel posloveniti: »sodišče more ta odlog narediti odvisen od tega« ampak rekel naj bi bil: *odlog dovoliti s pogojem...., odlog spojiti s pogojem.... odlog spojiti s tem....* — Naziv »die Entwöhnungsanstalt« je prestavljen: *zavod za odvado*. Nekdo je rekel, da to ne

gre, češ besedo »die Gewöhnungsanstalt« ne bi mogli krstiti za »zavod za navado«. Nasvetoval je, da naj bi rekli »zavod za navajanje«, a takoj se je sam premislil zaradi dvoumnosti naziva: »zavod za odvajanje(!)«. Z »navajalnico« in »odvajalnico« tudi ni nič. Bolj ustrezen bi se mi zdel naziv: *zdravilnica za odvado*. Toda jaz bi šel še en korak naprej in bi za tak zavod nasvetoval napis: *zdravilnica za zlorabnike* (sc. alkohola in živčnih strupov). — Zadrego nam dela tudi ime: *Pflegeanstalt*. Prisiljena bi bila vsa nazivala, ki bi jih poskusili narediti s pomočjo besed reja, rejenje oskrba in njihovih izpeljank, ker imajo vse te besede že drugačne stalne pomene. Pritegniti moramo našemu uradnemu uredniku, da je naziv izpeljal od hrvaške izposojenke »njegovati«. Mislim pa, da bi bil smel mesto nemški pobarvanega *negovalnega zavoda* postaviti kar po naše *negovalnico*, in da se mu mestoma te reči ni bilo treba ogibati kakor n. pr. v § 32., kjer se je poslužil za zakon odločno premalo točnih besed: »ako je tisti, ki ga je preklicati, v blaznici ali sličnem zavodu«, dočim se nemški izvirnik glasi: »Wenn sich der zu Entmündigende in einer Irren = oder ähnlichen Pflegeanstalt befindet.« — Vodja javne ali zasebne blaznice, vodja zasebnega zavoda itd. so pravilni izrazi. Hud germanizem pa je: *der leitende Arzt* = vodilni zdravnik«. Prav je: *zdravnik - vodja*.

Sodišče more, kadar postavi začasnega pomočnika ali pozneje, »omejiti ali obmejiti njegov delokrog« (§ 9). Če primeriš to predstavo z nemškim besedilom, opaziš, da je prevajalec prevedel nemški pojem: *beschränken* = omejiti, in pojem: *begrenzen* : obmejiti. O promiskualni rabi teh dveh glagolov v nemški terminologiji, ki nikakor ni na višku — to priznavajo celo nemški veščaki — sem že ob drugi priliki razpravljal.¹⁾ Toda ravno vzporeditev obeh glagolov v isti rečenici zakona kaže, da nimamo opraviti z istorečjem (tavitologijo) ampak z različnima pojmom. Prvi pojem znači, da sme sodišče iz delokroga pomočnikovega nekatere stvari izključiti; drugi pojem pa pomenja, da sme sodišče delokrog pomočnikov splošno določiti in okvir očrtati, v katerem se sme preklicanec prosto kretati. Nemško besedilo se glede prvega pojma poslužuje imena »beschränken« s pomenom: »einschränken.« Za ta pojem je pravilen slovenski naziv *uomejiti*, če ne izvoliš kar glagola *utesniti*. Drugi pojem ti je, to je jasno, označiti z glagolom *omejiti*. Sodišče sme potemtakem delokrog pomočnika *uomejiti* (*utesniti*) ali *omejiti*. Vzlic odtenkom in finočam, ki jih naš jezik premore pri predponah, ga menda ni, ki bi mogel ta razloček izslediti pri protistavku besed »omejiti« in »obmejiti«. Obrazilo o — in ob — je eno in isto. A že v praksi sem večkrat opazil, da iztičejo za tema dvema oblikama prepone o = (ob —). Kaj bi mogli soditi o pogodbi, ki bi se poslužila protistave glagolov »omejiti« in »obmejiti«, hoteč izraziti antitezo in še poudariti razloček?

¹⁾ Glej razpravo »Verižnik in slična imena« v Pravnem Vestniku, leto II. (1922.), stran 111.

Upravičeno bi smeli vprašati, zakaj pomenja »beschränken« baš omejiti in ne obmejiti, in obratno, zakaj znači »begrenzen« vprav obmejiti in ne omejiti. Babnik ima za oboje: omejiti, pri »beschränken« pristavlja pač tudi še naziva: skrčiti, utesniti. Sledil je popolnoma nestalni nemški nomenklaturi. Cigale (terminologija 1853) prevaja le »beschränken«: omejiti, utesniti. V Pleteršniku najdeš: obmejiti = umschranken [Cigale], umgrenzen [Miklošič], pa omejiti: umgrenzen einmarken [Cigale, Janežič], (eine Grösse) begrenzen (math.) [Cigale, terminologija 1880], einschränken, beschränken [Cigale, Janežič, novo knjištvo]. Kakor predlog, tako je tudi predpona o — le okrajšan ob-. Tudi če bi hotel kdo dokazovati, da ob- znači, da se dejanje vrši okoli predmeta (um-) in pa, da nasprotno predpona o- zgolj izpremeni nedovršnik v dovršnik; ali če bi dokazoval, da je »obmejen« zloženka iz »ob meji«, torej nekak »an der Grenze, längs der Grenze liegend« (primeri obmejek = der Ackerrand, kjer pa lahko takoj odvrneš, da pravijo na Krasu zgolj: omejek); ali če bi še z večjo iznajdljivostjo zagovarjal razloček omejevanja in obmejevanja: treba bi bilo odločno opozoriti, da pravno imenstvo za take poskuse ni pripravno torišče, ker morajo biti pravni pojmi natančni in jasni.

Pomiselki so tudi proti imenu: pridržanje = Anhaltung, ker je dovršnikov glagolnik. Pleteršnik in Babnik ne poznata te oblike. Oni pozna le pridržbo f. = die Zurückbehaltung, die Beschlagnahme, ta pa za našo reč, bolje rečeno za naš novi pojem čisto neprikladne, deloma pa sploh ponesrečene tvorbe: prijetba (!), zapor, ustavba (!). Odločiti se moramo za pridržbo. Pripravljen sem na očitek, da je pridevnik pridržben, -bena pretrd, toda mesto njega rabimo pridevnik pridrževalen. Sicer pa menim, da je ravno tu pravo mesto, da z glagolskim opisovanjem nadomestimo one stalne rečenice kakor n. pr. »sklep o dopustnosti pridržbe oziroma o pridržbeni dopustnosti« in »sklep o pridržbi v blaznici«, ker je boljše reči: »sklep, da je dopustno pridržati«, »sklep, da se pridrži v blaznici«. V pravnem imenstvu je že dolgo udomačen naziv: dopustnost = die Zulässigkeit. Zato ne morem odobravati, da državni zakonik včas (n. pr. v § 28.) govori o pripustnosti, ki, dasi pravilna, kvvari doslednost.

Imeniten se mi zdi prevajalčev naziv preuredba: die Umwandlung, da se loči: od izpremenitve: die Abänderung. Tukaj praksa hudo greši. Kazen se preuredi (Strafumwandlung). Popolni preklic se v omejeni preklic preuredi, ne izpremeni. Cigale ne uči tako, njemu je Umwandlung: prememba. Sledil mu je tudi Babnik: izprememba, izpreminjanje (Veränderung, Wechsel!), prememba, premenitev (Abänderung, Verwechslung). Že Rimljani so bolehalo za meševitimi izrazi: mutatio, commutatio, permutatio in vsi kulturni jeziki so podedovali od njih to slabost. Mi smo seveda sledili nemški nestalni jezikovni rabi. Ko sem se pri neki drugi priliki bavil z opredelbo slovenskih nazivov, sem moral to reč pri teh pojmi opustiti, razpoznavši, da je za določitev teh označenil potrebna anketa. Sledeč Nemcem, ki nikoli ne reko: »der Be-

schluss wird umgewandelt«, ampak vedno: »wird abgeändert«, je naša praksa utrla za »abändern« nazivalo: izpremeniti. Ker moramo v duhu nemščine strogo ločiti pravna pojma »Abänderung« pa »Umwandlung«, moramo biti prevajalcu hvaležni, da se je zavzel za prena-redbo: die Umwandlung. Izborna se bere n. pr. v § 48.: »v tem smislu je izpremeniti izpodbijalni sklep« (abzuändern), a v § 50.: »sodišče more popolni preklic prenarediti« (umwandeln).

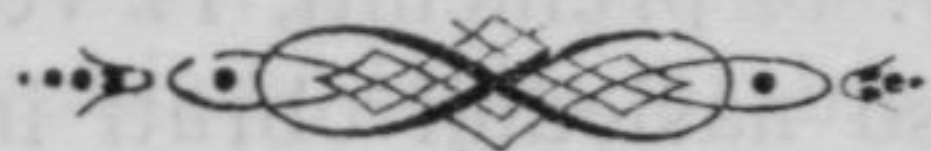
»Die Massnahme« v splošnem pomenu »die Vorkehrung, die Verfügung« je menda ukrep, tudi odredba, morda tudi navodilo; v novjšem času rabijo tudi srbsko mero, fem. Kadar beremo, kakor ravno v preklicnem redu, za to reč naziv naredbo (Babnik ima naredbo in odredbo), potem se že, a brez potrebe pojavi dvom, ali naj pri tem mislimo na formalno predpisan sodnikov izrek. — Škrabec uči, da se iz v sestavah piše le, kadar je njegov pomen (ex, aus) še živ in se nanj še misli (Jezikoslovni spisi II. sn. str. 126). Nedosledno je, ako pišem zenačiti, sporočiti, hkratu pa: izpremeniti, izvedeti, izpričati, izpodbiti itd. — Prehudi germanizmi so naslednji obrati in nazivi: »Nato se zaslišijo stranke z njihovimi govori (!)« = hierauf werden die Parteien mit ihren Vorträgen gehört; namenu nasproten = zweckwidrig, ki ga ima tudi Babnik poleg boljših nazival neprimeren, neprikladen, katerima dodam še naziv neustrezen, ki je sedaj že splošno potrjen; zakonski drug = der Ehegatte, ki ga ima enako Babnik, mesto: zakonec (der Ehegenosse, der Ehe teil), zakonci (die Eheleute), zakonca (das Ehepaar), potlej še soproga (izposojenka iz ruščine, ki jo Breznik, Slovanske besede str. 41., odklanja, češ da je treba pisati le: mož in žena); auf Entmündigung lautender Beschluss = na preklic se glaseči sklep, mesto: preklicni sklep, sklep o preklicu ali sklep, da je N. N. preklican ali slično.

Naziv kranjskega deželnega zakonika: odloživ = aufschiebend, ki ga je urednik menda od Babnika sprejel, se mi ne zdi dosti prida. Cigale (1853) je izvolil obliko odloživen, -vna, -vno, n. pr.: ima odloživno moč, kar bi sedaj pisali odložen, -lna, -lno. Kasneje se je poprijel oblike odložen -žna, -žno (odložen pogoj, odložna moč), in ta je menda boljša od ostalih (primeri tudi: preložen, -žna, -žno = Verlegungs-, Ver tagungs-), boljša tudi od besede odkladen, -dna, -dno, katero je Cigale rabil posebno s pomenom »dilatorisch«.

»Die Pflegschaft« slovenimo zadnji čas kaj radi: »varstvo in skrbstvo«, ker nam nedostaja kolektivnega izraza za oba pojma. Tako izraža tudi državni zakonik v poslovenjenem preklicnem redu: das Pflegschaftsgericht = varstveno in skrbstveno sodišče. Sodni vpisnik po obrazcu 99. opravičnega reda se uradno imenuje tudi že: seznimek o varuštvi in skrbstvi itd. To cokljo preobilih besed začuti, kdor v praksi dela, kadar se mu pojem »Pflegschaft« takorekoč v vsaki vrstici ponuja. Že Cigale (1853) je to stvar poslovenil: varstvo ali skrbstvo, to se pravi, rabi tisti izraz, ki se ti v tvojem primeru prilega. Babnik je potem krenil na pot:

varstvo in skrbstvo. Pleteršnik je rešil to reč pravilno. Skrbstvo mu je: die Pflegschaft, die Kuratel; skrbstven mu je: die Pflegschaft betreffend, die Kuratel betreffend; skrbstveno sodišče je: das Kuratelgericht, skrbstveno oblastvo pa: die Pflegschaftsbehörde. Zato mislim, da nam je »die Pflegschaft« sloveniti kar: skrbstvo. Tudi Hrvatoma zadošča ta naziv za oba pojma, za skupni in za ožji pomen, Srbom pa starateljstvo tudi za oba. Upreprostimo tudi mi to stvar in nikar je ne oddalimo od imenstva bratov na jugu.

Dasi se nahajajo v slovenskem izdanju bivšega državnega zakonika posamezni izrazi in besedni obrati, ki so korekture potrebni, pa je treba ob povzemanju posnetkov naše študije vendarle ugotoviti, da se je nomenklatura preklicnega reda službenemu prelagatelju dobro posrečila in da je prevod tega zakona najboljši izmed vseh zakonskih prevodov, ki jih imamo iz zadnje dobe pred našo osvoboditvijo.

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Soprog ni dolžan plačevati alimentacije soprogi, ločeni od mize in postelje, čim je stopila v nov zakon, najsi novi zakon ni veljaven. (§§ 111, 879, 109, 1264 o. d. z.)

(Odl. od 1. maja 1922, Rv. 108/22=1, ki se ž njo potrja sodba viš. dež. sod. v Ljubljani od 26. novembra 1921., Be I 149/21=4, s katero je bila izpremenjena sodba ljubljanskega dež. sod. od 10. junija 1921., Cg 101/21=6.)

Tožitelj se je zavezal v sodni poravnavi, da bo plačeval svoji ločeni ženi določeno preživnino. Temeljem te poravnave se je dovolila toženki izvršba v izterjanje dospelih obrokov. Nato je vložil tožitelj zoper toženko tožbo zaradi ugasnitve izvršilnega naslova, sklicujoč se na dejanstva, da je toženka izstopila iz katoliške cerkve, prestopila v pravoslavlje, si pridobila domovinsko pravico v Novem Sadu ter se tam civilno in cerkveno poročila. Glede na to da bi bilo zoper lepe šege, ako bi sedaj toženko preživljala dva soproga.

Toženka je ugovarjala, da je poravnava še vedno veljavna, ker je njen zakon s tožiteljem še vedno v veljavi po § 111 o. d. z.